

verstandelijkheid beweegt zich in een nooit ophoudende zichtbare droomgolving, hij glimlacht daarbij goed en ironisch, en ik van mijn kant doorleef dien glimlach van hem: hij glimlacht op alle verschijnselen neer, zooals een moeder glimlacht boven een wieg, waarin haar gezonde kind ligt te blozen. De echte, volkomene kunstenaars zijn in het algemeen gesproken: liefde, – en niet in de laatste plaats 'moeder-liefde'.

Ook Willem Steenhoff is als kunstenaar geboren. Hij bleef trouwens tot het eind van zijn leven kunstenaar. (De wereld is niet zoo eenvoudig, dat zij de menschen verdeelt in ten eerste kunstenaars en ten tweede niet-kunstenaars). Maar in Steenhoff heeft al spoedig de actueel-historische zin, de drift tot het onderscheidende waardeeren van kunstvoortbrengselen (de z.g. critiek) zulk een groote plaats ingenomen in zijn leven, dat de eigen kunst in de verdrukking kwam. Het gespecialiseerd mannelijke van het onderscheidende denken doorbrak, en brak, het meer synthetische van Steenhoff's kunst. Steenhoff werd steeds meer in de eerste plaats criticus.

Wat is een criticus? Niemand ziet slechter den criticus dan de echte kunstenaar het doet, die – dit mag misschien in het voorbijgaan worden gezegd – nog wel eens het een en ander aan hem te danken heeft. Voor den schilderij-kunstenaar b.v. is de criticus meestal: de mislukte schilder. De groote fout van het geringschattende element in deze karakteristiek ligt dunkt mij hierin, dat de criticus als kunstenaar juist 'mislukken' moet, wil hij de groote scherpte en rechtvaardigheid bereiken, die de kunstenaar ten opzichte van kunstproducten en de echte moeder ten opzichte van kinderen nooit of nauwelijks heeft. Zooals de critische zin gevaarlijk is voor een ontplooiing van kunstenaarschap, is sterk-kunstenaar-zijn gevaarlijk voor den opbouw van het critische vermogen. Indien de zeer bekwame schilderijen-criticus een mislukte schilder is, moet in dieperen zin de rasschilder een mislukte schilderijen-criticus wezen.

Omdat nu het creatieve kunstenaarschap een hogere faculteit is (van geheel andere orde overigens) dan de begaafdheid met critisch onderscheidingsvermogen, wordt nooit van kunstenaars gezegd: mislukte critici, of mislukte denkers, maar het is – wat verreweg de meesten betreft – precies even waar.

Ik zei, dat Willem Steenhoff als kunstenaar geboren werd. Dit is op zichzelf wat sterk gezegd. Want Willem Steenhoff werd eigenlijk geboren als smidszontje: dat was op of bij de Mariaplaats te Utrecht en geschiedde op den 13en Januari 1863. Over zijn vader, die op betrekkelijk jeugdigen leeftijd – net als later een zuster – aan tuberculose gestorven is, heb ik weinig mogen vernemen. De moeder is mij beschreven geworden als een vrome en tegelijk bijzonder pientere en levenslustige vrouw. Zij stamde